

Міністерство культури та інформаційної політики України
Комунальний заклад вищої освіти
«Дніпровська академія музики»
Дніпропетровської обласної ради»

РОБОЧА ПРОГРАМА
ВИБІРКОВОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ДИРИГУВАННЯ»
кафедра оркестрових інструментів

Рівень вищої освіти – Другий

Ступінь вищої освіти – Магістр

Галузь знань – 02 Культура і мистецтво

Спеціальність – 025 Музичне мистецтво

Освітньо-наукова програма – «Музичне мистецтво»

Д н і п р о
2 0 2 4

Розробник:

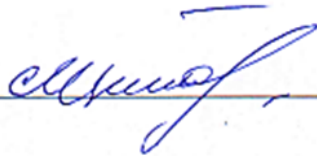
Берестовська Олександра Володимирівна – заступник директора навчально-наукового інституту з наукової та творчої роботи, викладач кафедри оркестрових інструментів.

Рецензенти:

Пучков Ігор Валентинович – головний диригент Дніпровського академічного театру опери та балету.

Робоча програма вибіркової навчальної дисципліни «Диригування» відповідає стандарту другого рівня вищої освіти (ступінь «магістр») галузі знань 02 Культура і мистецтво, спеціальності 025 Музичне мистецтво, освітньо-науковій програмі «Музичне мистецтво» 2024 року, навчальному плану підготовки здобувачів освітньо-наукового ступеня «магістр» 2024/2025 навчального року, методичним рекомендаціям Міністерства освіти і науки України (лист 1/9-434 від 09.07.2018 року «Щодо рекомендацій з навчально-методичного забезпечення»).

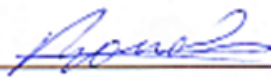
Гарант ОНП

Світлана ЩИТОВА

Робочу програму вибіркової навчальної дисципліни «Диригування» другого рівня вищої освіти (ступінь «магістр») галузі знань 02 Культура і мистецтво, спеціальності 025 Музичне мистецтво затверджено та введено в дію рішенням науково-методичної ради КЗВО «Дніпровська академія музики» ДОР» (протокол № 6 від «27» червня 2024 року).

Голова ради

Дмитро ВОЛОВИК

Робочу програму вибіркової навчальної дисципліни «Диригування» другого рівня вищої освіти (ступінь «магістр») галузі знань 02 Культура і мистецтво, спеціальності 025 Музичне мистецтво розглянуто і схвалено на засіданні кафедри оркестрових інструментів КЗВО «Дніпровська академія музики» ДОР» (протокол № 9 від «24» червня 2024 року).

Завідувач кафедри

Сергій ГОРОВОЙ

1. Опис навчальної дисципліни

<i>Найменування показників</i>	<i>Галузь знань, спеціальність, освітня програма, рівень і ступінь вищої освіти</i>	<i>Характеристика навчальної дисципліни</i>
Кількість кредитів – 7	Галузь знань – 02 Культура і мистецтво	Вибіркова
Загальна кількість годин – 210	Спеціальність – 025 Музичне мистецтво	Рік підготовки – 1-й та 2-й
Тижневих годин: аудиторних – 2 самостійної роботи – 2	Освітньо-наукова програма – «Музичне мистецтво»	Семестри – 1-й, 2-й та 3-й
Співвідношення кількості аудиторних занять до самостійної роботи – 1/1	Рівень вищої освіти – другий	Індивідуальні заняття – 110 годин
Вид контролю – екзамен	Ступінь вищої освіти – «магістр»	Самостійна робота –100 годин

2. Мета, завдання, компетентності та програмні результати навчання

2.1. Мета – всебічний розвиток творчих та організаторських здібностей студента-диригента, здатного на високому професійному рівні керувати духовим / камерним / симфонічним оркестром під час репетицій та концертних виступів.

2.2. Завдання:

2.2.1. Вдосконалити диригентську техніку за рахунок аналізу власних рухів та інтерпретації жестів видатних диригентів;

2.2.2. Розширити навички репетиційної роботи: вербальна та невербальна комунікація;

2.2.3. Набути навички диригентського лідерства;

2.2.4. Розвивати вміння до самостійної ґрунтовної роботи над партитурою та створення власної інтерпретації.

2.3. Компетентності:

2.3.1. Інтегральна компетентність:

Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у галузі музичної професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій в теорії, історії музики, у педагогіці, виконавстві та характеризується невизначеністю умов і вимог.

2.3.2. Загальні:

ЗК 2 Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК 3 Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.

ЗК 6 Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК 7 Здатність до міжособистісної взаємодії.

ЗК 8 Здатність працювати в міжнародному контексті.

2.3.3. Фахові:

ФК 3 Здатність розробляти і реалізовувати творчі проекти по створенню /інтерпретації / аранжуванню та перекладу музики / звукорежисерської практики обробки звуку.

ФК 6 Здатність викладати спеціальні дисципліни в закладах освіти з урахуванням цілей навчання, вікових та індивідуальних особливостей здобувачів освіти.

ФК 7 Здатність аналізувати виконання музичних творів або оперних спектаклів, здійснювати порівняльний аналіз різних виконавських інтерпретацій, у тому числі з використанням можливостей радіо, телебачення, інтернету.

ФК 9 Здатність здійснювати науково-педагогічну діяльність в закладах вищої освіти.

2.4. Програмні результати навчання:

ПРН 2 Володіти навичками ансамблевого музикування в групах різних складів у концертно-виконавському та репетиційному процесах.

ПРН 3 Визначати стильові і жанрові ознаки музичного твору та самостійно знаходити переконливі шляхи втілення музичного образу у виконавстві.

ПРН 6 Володіти музично-аналітичними навичками жанрово-стильової та образно-емоційної атрибуції музичного твору при створенні виконавських, музикознавчих та педагогічних інтерпретацій.

ПРН 7 Володіти термінологією музичного мистецтва, його понятійно-категоріальним апаратом.

3. Програма навчальної дисципліни

* Залежно від рівня підготовки, художніх концепцій, технічних можливостей та професійного спрямування здобувача освіти, перелік та об'єм творів, а також поставлені до них завдання можна ускладнювати чи, навпаки, спрощувати. Проте, на кінець вивчення вибіркової навчальної дисципліни «Диригування» кожен здобувач повинен підготувати програму, навчитися комунікувати з музичним колективом та достойно виступити на концерті, що зараховується як екзаменаційний виступ.

Семестр I

Протягом семестру готується інструментування твору для оркестру відповідного фахового напрямку.

Вступ

Аналіз творчих здібностей здобувача другого рівня вищої освіти. Побудова індивідуальної траєкторії вдосконалення навичок диригування, роботи з партитурою, розвитку лідерських якостей. Обговорення ідей щодо вибору програми, враховуючи взаємозв'язок із концепцією поліпшення навичок студента.

Тема 1

Диригування в класі під акомпанемент фортепіано симфонічних творів (оркестрові сюїти, симфонії, симфонічні увертюри, балетні номери чи оркестрові сцени з опер) композиторів будь-якої історичної доби. За необхідності, викладачем можуть бути обрані легші твори цього часового періоду, що сприятимуть усунуванню прогалин диригентської техніки здобувача. Робота з партитурою, побудова слухової концепції. Вивчення доступних диригентських інтерпретацій обраних творів, обґрунтування застосування керівниками музичних колективів певних технік, прийомів та жестів. На основі побаченого та особистого досвіду створення власної інтерпретації.

Семестр II

Протягом семестру готується інструментування твору для оркестру відповідного фахового напрямку.

Тема 2

Диригування в класі концерту (його частини) для соліста-інструменталіста з оркестром або вокального номеру з опери під акомпанемент фортепіано для отримання навичок роботи із солістом та побудови комунікаційного ланцюга Соліст – Диригент – Оркестр. Робота з партитурою, побудова слухової концепції. Відвідування концертів у філармонії та вистав у оперному театрі для вивчення взаємозв'язку диригента із солістами та оркестром, обґрунтування застосування певних технік, прийомів та жестів. Створення власної інтерпретації на основі теоретичних знань, особливостей музичної мови в обраних творах та ролі оркестру (змагання соліст – оркестр, соліст головний – оркестр супровід, соліст та оркестр мають однакові ролі тощо).

Тема 3

Диригування в класі під акомпанемент фортепіано симфоній (всі частини) композиторів XIX – XXI століть. Робота з партитурою, читання партитури, побудова слухової концепції. Вивчення доступних диригентських інтерпретацій обраних творів, обґрунтування застосування керівниками музичних колективів певних технік, прийомів та жестів. На основі побаченого та особистого досвіду створення власної інтерпретації.

Семестр III

Тема 4

Диригування в класі під акомпанемент фортепіано симфонічних творів (оркестрові сюїти, симфонії чи оркестрові сцени з опер) композиторів будь-якої історичної доби. Робота з партитурою, побудова слухової концепції. Вивчення доступних диригентських інтерпретацій обраних творів, обґрунтування застосування керівниками музичних колективів певних технік, прийомів та жестів. На основі побаченого та особистого досвіду створення власної інтерпретації.

Тема 5

Вибір та розбір програми для роботи з оркестром відповідного фахового напрямку. Робота над партитурою, побудова слухової концепції. Створення плану проведення репетицій, поліпшення якості роботи з оркестром за рахунок аналізу проведених репетицій. Пошук необхідних диригентських жестів, прийомів та технік для трансляції власної задуманої інтерпретації оркестру. Поліпшення комунікаційних навичок в ланцюгу Диригент – Оркестр.

4. Структура навчальної дисципліни

Назва розділу і теми	Кількість годин				
	Усього	У тому числі			
		Лекції	Практ.	Лабор.	Індив.
I семестр					
Вступ	4			2	2
Тема 1	61			32	29
<i>Разом у I семестрі</i>	<i>65</i>			<i>34</i>	<i>31</i>
II семестр					
Тема 2	34			18	16
Тема 3	46			24	22
<i>Разом у II семестрі</i>	<i>80</i>			<i>42</i>	<i>38</i>
III семестр					
Тема 4	33			18	15
Тема 5	32			16	16
<i>Разом у III семестрі</i>	<i>65</i>			<i>34</i>	<i>31</i>
Усього годин	210			110	100

**5. Теми практичних занять
навчальним планом не передбачені**

**6. Теми лабораторних занять
навчальним планом не передбачені**

7. Теми індивідуальних занять

<i>Назва теми</i>	<i>Усього годин</i>
Вступ: побудова індивідуальної траєкторії роботи над вдосконаленням необхідних навичок.	2
Тема 1: диригування в класі під акомпанемент фортепіано симфонічних творів (оркестрові сюїти, симфонії, симфонічні увертюри, балетні номери чи оркестрові сцени з опер) композиторів будь-якої історичної доби.	32
Тема 2: диригування в класі концерту (його частини) для соліста-інструменталіста з оркестром або вокального номеру з опери під акомпанемент фортепіано.	18
Тема 3: диригування в класі під акомпанемент фортепіано симфонії (всі частини) композитора XIX – XXI століть.	24

Тема 4: диригування в класі під акомпанемент фортепіано симфонічних творів (оркестрові сюїти, симфонії чи оркестрові сцени з опер) композиторів будь-якої історичної доби.	18
Тема 5: диригування з оркестром відповідного фахового напрямку.	16
Усього годин	110

8. Самостійна робота

<i>Назва теми</i>	<i>Усього годин</i>
Вступ: складання комплексу вправ для поліпшення диригентського апарату.	2
Тема 1: робота з партитурою, читання її за фортепіано; прослуховування та перегляд записів виконання обраних творів; побудова власної інтерпретації; аналіз твору з точки зору диригентських та виконавських складнощів. Робота над інструментуванням твору для оркестру відповідного фахового напрямку.	29
Тема 2: робота з партитурою; детальне вивчення партії соліста, налагодження комунікаційної пари Диригент – Соліст, на основі роботи із солістом побудова загальної інтерпретації: узгодження темпів, штрихів, агогіки; відвідування концертних заходів для вивчення взаємозв'язку диригента із солістами та оркестром; аналіз твору з точки зору диригентських та виконавських складнощів. Робота над інструментуванням твору для оркестру відповідного фахового напрямку.	16
Тема 3: робота з партитурою, читання її за фортепіано; прослуховування та перегляд записів виконання обраних творів; аналіз твору з точки зору диригентських та виконавських складнощів; побудова власної інтерпретації на підставі ґрунтового музично-теоретичного та виконавського аналізів. Робота над інструментуванням твору для оркестру відповідного фахового напрямку.	22
Тема 4: робота з партитурою; читання її за фортепіано; прослуховування та перегляд записів виконання обраних творів; аналіз твору з точки зору диригентських та виконавських складнощів; побудова власної інтерпретації на підставі ґрунтового музично-теоретичного та виконавського аналізів;	15

відвідування концертних заходів для аналізу взаємозв'язку диригента з оркестром.	
Тема 5: вибір твору для диригування з оркестром відповідного фахового напрямку; створення плану проведення репетицій, їх аналіз; пошук необхідних диригентських жестів, прийомів та технік для реалізації інтерпретації; поліпшення комунікаційних навичок в ланцюгу Диригент – Оркестр.	16
Усього годин	110

9. Індивідуальні завдання

1. Робота над вдосконаленням виразної диригентської техніки. Її реалізація в процесі формування власної інтерпретації.

2. Послідовна та ґрунтовна робота з партитурою: визначення темпу та характеру, форми музичної побудови, аналіз кожного розділу, фактури, окреслення кульмінаційних точок всього твору / його частини, побудова динамічного плану, наявність / відсутність агогічних відхилень, побудова фраз та їх сплетіння. Гра партитури та окремих партій за фортепіано. Втілення вибудованої під час роботи з партитурою концепції під час диригування.

3. Написання інструментувань для оркестру відповідного фахового напрямку. При підготовці партитури враховувати темброво-кolorистичні поєднання інструментів, їх динамічну насиченість, регістрове наповнення, штрихову палітру тощо.

4. Відпрацювання навичок невербальної комунікації для заощадження часу під час проведення репетицій. Аналіз проведених репетицій та складання плану подальшої роботи з оркестром.

5. Набуття навичок диригентського лідерства під час роботи з ансамблем / оркестром.

6. Опрацювання навчально-методичних праць з диригування. Відвідування концертних заходів та, за можливості, репетицій для аналізу особливостей роботи диригента з оркестром / хором / солістом. Ознайомлення з відео- та аудіозаписами концертів та репетицій видатних диригентів, аналіз їх диригентської техніки.

10. Методи та технології навчання

Вивчення вибіркової навчальної дисципліни «Диригування» передбачає поєднання різних методів і технологій проведення індивідуальних занять. Серед них активні методи, наочні (ілюстрування, демонстрування), метод проблемного викладу теоретичного матеріалу, дискусійне обговорення, робота з навчально-методичними працями та електронними ресурсами (аудіо- та відеозаписи), методи організації та проведення самостійної роботи (робота з партитурами обраних творів, коригування власних інструментувань,

складання індивідуальної системи роботи над вдосконаленням технічних та художніх засобів виразності диригентського апарату). За технічної можливості робота із комплексом програм, що дозволяють створювати інструментування та його редагування (Sibelius, Finale, MuseScore тощо), вивчення архівних матеріалів (рукописів партитур), аналіз відеоматеріалів українських та зарубіжних диригентів.

11. Методи та критерії оцінювання

Основними методами оцінювання знань та вмінь є перевірка самостійної роботи здобувача, співбесіди, активна робота над обраною програмою, створення власної ґрунтовної інтерпретації. Поточний контроль: підготовка анотації та виконання програми, демонстрація партитури та аудіовиконання твору з інструментування. Підсумковий контроль: екзамен.

Кафедрою оркестрових інструментів встановлені такі **критерії оцінювання** здобувачів із вибіркової навчальної дисципліни «Диригування»:

Оцінка «А» («відмінно»):

- 1) високий рівень володіння теоретичними знаннями;
- 2) уміле застосування різних видів диригентської техніки залежно від стилю, жанру, епохи, художньо-образної сфери;
- 3) зрілість в створенні та реалізації інтерпретації обраних музичних творів;
- 4) якісна самостійна робота.

Оцінка «В» («дуже добре»):

- 1) добрий рівень володіння теоретичними знаннями;
- 2) застосування різних видів диригентської техніки залежно від епохи та художньо-образної сфери;
- 3) здатність створити та вербально реалізувати інтерпретацію обраних музичних творів, маючи проблеми із невербальною передачею інформації виконавцям;
- 4) сумлінна самостійна робота.

Оцінка «С» («добре»):

- 1) достатній рівень володіння теоретичними знаннями;
- 2) обмежене застосування різних видів диригентської техніки;
- 3) складність у створенні та реалізації інтерпретації обраних музичних творів;
- 4) добра працездатність.

Оцінка «D» («задовільно»):

- 1) наявність загальних теоретичних знань на рівні уявлень;
- 2) застосування однотипної диригентської техніки;

- 3) недостатнє професійне виявлення особливостей авторського тексту;
- 4) середня працездатність.

Оцінка «Е» («достатньо»):

- 1) теоретичні знання достатньо фрагментарні, неповні, не пов'язуються в цілісну систему;
- 2) низький ступінь диригентсько-виконавських можливостей;
- 3) нездатність поєднувати теоретичні знання із практичною роботою.

Оцінка «FX» («незадовільно з можливістю повторного складання»):

- 1) теоретичні знання недостатні для створення інтерпретації обраних творів;
- 2) нездатність поєднувати теоретичні знання із практичною роботою;
- 3) недостатнє володіння мануальною технікою.

Оцінка «F» («незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни»):

- 1) відсутність професійних технічних навичок;
- 2) незрілість інтерпретації; нерозуміння стилю та жанру;
- 3) незадовільне виконання програми.

12. Методичне забезпечення

12.1. Друковані та електронні нотні матеріали.

12.2. Аудіо- та відеозаписи різних інтерпретацій музичних творів у виконанні різних диригентів.

12.3. Музичне програмне забезпечення (аудіоредактори, віртуальні студії, програми для автоматичного аранжування музики, нотні редактори).

12.4. Музичний інструментарій.

13. Рекомендована література

Основна

1. Берегова О. Інтегративні процеси в музичній культурі України ХХ—ХХІ століть: монографія. Київ: Інститут культурології НАМ України, 2013. 232 с.
2. Бондаренко А. І. Сучасне музичне мистецтво і комп'ютерні програми: навч. посіб. Київ: Видавництво Ліра-К, 2022. 284 с.
3. Кириленко Я. О. Теоретичні та практичні засади диригентської підготовки : навч. посіб. Київ: Київський університет ім. Б. Грінченка, 2020. 108 с.
4. Коробка Т. С. Комунікаційні аспекти хорового виконавства (на прикладі діяльності Академічного хору ім. Платона Майбороди Національної радіокомпанії України): автореф. дис. ... к. мистецтвознавства:

- спеціальність 17.00.03 – Музичне мистецтво / Національна музична академія України імені П. І. Чайковського, 2015. 19 с.
5. Коробка Т. С. Специфіка діяльності академічних хорових колективів в умовах функціонування мультимедійних каналів комунікації. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. Київ: Національна академія керівних кадрів культури і мистецтва, 2018. № 4. С. 286-290.
 6. Лошков Ю. І. Диригентське оркестрове виконавство в контексті української культури XVIII – XIX ст. автореф. дис. ... д. мистецтвознавства: спеціальність 26.00.01 – Теорія та історія культури / Харківська державна академія культури, 2008. 21 с.
 7. Макаренко Г. Виховання оперно-симфонічного диригента: досвід останніх десятиліть. *Вісник Львівської академії мистецтв*. Вип. 13. Львів, 2002. С. 50–62.
 8. Макаренко Г. Генеза київської школи оперно-симфонічного диригування. *Культурологія та мистецтвознавство. Київське музикознавство*. Вип. 11. К., 2003. С. 214–223.
 9. Макаренко Г. Диригентське мистецтво як об'єкт теоретичного аналізу. *Вісник державної академії керівних кадрів культури і мистецтв*, № 3. К., 2003. С. 19–26.
 10. Макаренко Г. Творчі аспекти формування художнього образу в діяльності оперного диригента. *Музичний твір як творчий процес*: Зб. статей. Науковий вісник. Вип. 21 / Сост. В. Москаленко. К., 2002. С. 204–213.
 11. Макаренко Г. Утвердження нового способу диригування: досвід “післявагнерівської п’ятірки”. *Культурологія та мистецтво*: Зб. статей. Київське музикознавство, вип. 9. К., 2003. С. 134–142.
 12. Макаренко Г. Г. Творчість диригента в контексті інтегративного підходу: дис. ...д. мистецтвознавства: спеціальність 17.00.01 – Теорія і історія культури / Національна музична академія України імені П. І. Чайковського, 2006. 378 с.
 13. Макаренко Г. Г. Творчість диригента: естетико-мистецтвознавчі виміри : монографія . К.: Факт, 2005. 328 с.
 14. Макаренко Г. Г. Формування та розвиток Київської оперно-симфонічної диригентської школи 20-х – 90-х років XX століття як цілісної системи виховання-навчання виконавців. *Науковий вісник Нац. муз. акад. України ім. П. І. Чайковського*: зб. статей. К., 2004. Вип. 40: Музичне виконавство, кн. 10. С. 214–222.

15. Мурза С.А. Диригентський жест як інструментально-виконавський феномен: компаративно-технологічний підхід: дис. ... канд. мистецтвознавства: спеціальність 17.00.03 – Музичне мистецтво / Одеська національна музична академія імені А. В. Нежданової, 2021. 196 с.
16. Сверлюк Я. В. Диригентсько-оркестрова освіта: теорія, методика, практика: монографія. Рівне: РДГУ, 2007. 235 с.
17. Хащеватська С. С. Інструментознавство: підручник для вищих навчальних закладів культури і мистецтв III-IV рівнів акредитації. Вінниця : Нова книга, 2008. 256 с.
18. Boerner S., Streit C. F. von. Promoting orchestral performance: the interplay between musicians' mood and a conductor's leadership style. *Psychology of Music*. Society for Education, Music, and Psychology Research, 2007. Volume 35, Issue . P. 135–146.
19. Huang Y.-F., Coleman S., Barnhill E., MacDonald R., Moran N. How Do Conductors' Movements Communicate Compositional Features and Interpretational Intentions? *Psychomusicology: Music, Mind, and Brain*. American Psychological Association, 2017, Vol. 27, № 3. P. 148–157.
20. Luck G., Toiviainen P. Ensemble Musicians' Synchronization With Conductors' Gestures: An Automated Feature-Extraction Analysis. *Music Perception: an interdisciplinary journal*. University of California Press, 2006. Volume 24, Issue 2. P. 189–200.
21. Mathers A. How Theories Of Expressive Movement And Non-Verbal Communication Can Enhance Expressive Conducting At All Levels Of Entering Behaviour. Melbourne: Monash University, 2008. 308 p.
22. Meals C. Questions of Gesture and Sound: Temporal Interactions in Conducted Ensembles. University of Washington, 2018. 165 p.
23. Messner M. Multimodales Erzählen in der Orchesterprobe. *Linguistik online*. Bern: Universität Bern, 2020. Vol. 104, núm. 4. Ss. 83–107. URL: <https://www.redalyc.org/articulo.oa?id=664573408003>.
24. Rudolf M. The grammar of Conducting: A Practical Study of Modern Baton Technique. New York: G. Schirmer, Inc., 1950. 350 p.
25. Schünemann G. Geschichte des Dirigierens. Leipzig: Breitkopf & Härtel, 1913. 359 s.
26. White D. Conductology: An original gesture system, co-created with intellectually disabled musicians, to enhance their creative ability and raise quality of output in their musical improvisations. Coleraine: Ulster University, 2018. 193 p.

Додаткова

1. Азатян Г. Методика використання нотної програми «Sibelius 4» в редагуванні та відтворенні музичних творів / упор. А. Славич. Дрогобич: Посвіт, 2009. 79 с.
2. Антонєць Н., Горбатська А. Виконавське музичне мислення в диригентській діяльності. Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ ДДПУ ім. І. Франка, 2006. 106 с.
3. Аршава І., Кутєпова-Бредун В. Психологія музиканта-виконавця: монографія. Дніпро: Свідлер А. Л., 2020. 164 с.
4. Берегова О. Комунікація в музичному виконавстві як культурологічна проблема. *Науковий вісник НМАУ імені П. І. Чайковського «Композитор і сучасність»*: Зб. наук. статей. Київ: НМАУ, 2009. Вип. 84. С. 209–218.
5. Берегова О. Комунікація в соціокультурному просторі України: технологія чи творчість?: наукове видання. Київ: НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2006. 388 с.
6. Берестовська О. Від жесту до образу: діяльність диригента в аспекті музичної комунікації. *Культурологічна думка: збірник наук. праць*. Київ: Інститут культурології Національної академії мистецтв України, 2024. Том 25, № 1. С. 150–158.
7. Берестовська О. Жінка-диригент в оперно-симфонічному мистецтві: шлях до професії. *Музикознавча думка Дніпропетровщини*: збірник наук. статей. Дніпро: ГРАНІ, 2023. Вип. 2 (25). С. 48–60.
8. Гайдєнко А. П. Інструментознавство та основи теорії інструментування: підручник. Харків : Майдан, 2010. 156 с.
9. Гериновіч О. Аспекти техніки диригування: навч. посіб. Івано-Франківськ: Видавець Третяк І. Я., 2009. 120 с.
10. Доронюк В. Методика викладання диригування: навч. посіб. для викладачів і студентів вищих навчальних закладів. Міністерство освіти і науки України, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, Інститут мистецтв. Івано-Франківськ, 2005. 319 с.
11. Дращиця Л. Інструментознавство: (інструменти духових оркестрів): навчальний посібник. Міністерство культури і туризму України, Львівська національна музична академія ім. М. В. Лисенка. Львів: ЗУКЦ, 2011. 167 с.: іл.
12. Клебанов Д. Лекції з інструментування: навч. посіб. / ред. і доп. С. Турнеєв, пер. І. Романюк. Харків: «Естет Принт», 2019. 80 с.
13. Колєсса Я. Становлення диригентського виконавства в наддніпрянській Україні (друга половина ХІХ – 20-ті роки ХХ ст.) як передумова виникнення національної диригентської школи. *Наукові збірки*

- Львівської національної музичної академії імені М. В. Лисенка*. Львів: Львівська національна музична академія імені М. В. Лисенка, 2015. С. 13–27.
14. Кофман Р. Диригент і оркестр або 100 непотрібних порад молодим диригентам. К.: Абрис, 2009 132 с.
 15. Лошков Ю. І. Німецька романтична диригентська школа (друга половина ХІХ ст.). *Культура України*. Харків: Харківська державна академія культури, 2012. Вип. 36. С. 267–276.
 16. Матвійчу Б. Використання музичного програмного забезпечення в професійній діяльності вчителя музичного мистецтва. *ScienceRise: наук. журнал*. Харків: НВП ПП «Технологічний центр», 2015. № 10/5 (15). С. 67–71.
 17. Ніколаєвська Ю. Homo interpretatus в музичному мистецтві ХХ – початку ХХІ століть: монографія. Харків: Факт, 2020. 576 с.
 18. Ніколаєвська Ю. В. Музична комунікація як інтерпретативний феномен (на прикладі творчості ХХ – початку ХХІ ст.): автореф. дис. ... д. мистецтвознавства: спеціальність: 17.00.03 – Музичне мистецтво / Одеська національна музична академія імені А. В. Нежданової, 2021. 36 с.
 19. Откидач В. Методика роботи з оркестром: навч.-метод. посіб. Харків: Харківська державна академія культури, 2019. 125 с.
 20. Ткач Ю. С. Індивідуальний виконавський стиль диригента-хормейстера: теоретичний та практичний аспекти (на прикладі Національної заслуженої академічної капели України «Думка»): автореф. дис. ... к. мистецтвознавства: спеціальність 17.00.03 – Музичне мистецтво / Національна музична академія України імені П. І. Чайковського, 2012. 20 с.
 21. Хащеватська С. С. Читання партитур. Київ : ДМЦНЗКиМУ, 2003. С. 33–35.
 22. Acklin A. I. The effect of conducting on ensemble performance: a «Best-evidence» synthesis. Florida State University Libraries, 2009. 150 p.
 23. Adler S. The Study of Orchestration. New York – London: W. W. Norton & Company, 2016. 1024 p.
 24. DeFord R. I. Tactus, Mensuration, and Rhythm in Renaissance Music. Cambridge University Press, 2015. 504 p.
 25. Pfordresher P. Music performance. *Oxford Research Encyclopedia of Psychology*. Oxford University Press, 2022. URL: <https://surl.li/jlierb>.
 26. Reizábal M. L. Analysis for conductors: from score to gestures. Educación y Pedagogía. Valencia: Anna M. Vernia, 2019. Vol. 24. P. 5–14.

14. Інформаційні ресурси

1. База Scopus. URL: <https://www.scopus.com/>.
2. База Web of Science. URL: <https://web.archive.org/>.
3. Дніпропетровська державна обласна універсальна наукова бібліотека: електронні ресурси. URL: [http:// www.libr.dp.ua/](http://www.libr.dp.ua/).
4. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського: електронні ресурси. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/2116>.
5. Гамкало І. Д. Диригентське мистецтво. *Енциклопедія Сучасної України*. URL: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=24362.
6. Цифровий архів Нью-Йоркської філармонії (партитури з ремарками видатних диригентів). URL: <https://archives.nyphil.org/>.